

GÖRGEY ISTVÁN: GÖRGEI ARTÚR SÉRÜLÉSÉRŐL

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

Görgei a sebesüléséről – emlékirataiban¹

A balszárnny élére sietek, és szavammal arra buzdítom a huszárokat, hogy nyomon kövessenek engem. Mindjárt helyből sebesebb vágatásban indulok erőre... kíséretem, tisztok és parancsőrhuszárok nyomon követnek... azt az ellenséget veszem szemügyre, amely... szembeötlő fehér vonal, melyben fehérkabátos osztrák lovasságot vélek fölismerni... Körülbelül 50 lépésnyire előttünk több rendbeli osztrák könnyűlovas, vagy dragonyos osztálynak váratlanul már csak a hátulja tárul elénk. – Egyes huszárjaink elrobognak mellettem, és bevágnak a futó csapatba. E pillanatban egyik kísérom közvetlen közelemben észreveszi, hogy arcvonalaink mögöttünk messzi elmaradtak.

Megállítom a lovamat, hogy magamat azok által fölvétessem... Ugyanekkor jobbra tőlem egy sötét (öltönyű) ellenséges arcvonal tűnik a szemembe... Dzsidasoknak nézem. Balra tőlük áll az ellenség... ütege, s ez rendkívül szaporán szórja lövegeit az utánam nyomuló huszárság arcvonalai ellen... ezeket a dzsidások részéről nagy veszedelem érheti... kellene... Pöltenberggel hamar tudatnom a fenyegető veszélyt. De nincs módom... mivel sem emberi szó, sem kiáltás oda, ennyi távolságra... el nem hat: egyedül arra vagyok utalva, hogy a kalapommal való integetés és odamutogatás által értessem meg magam Pöltenberg tábornokkal.

Mialatt... igyekszem megtudni, vajjon megértik-e ama veszélyt rejtő táj felé ismételt mutogatásomat: egyszer csak hajadonfejemre erős ütést kapok, és érzem, hogy meg vagyok sebesítve. – Ettől fogva kalapomat arra kell használnom, hogy jobbnak hiányában sebkötés gyanánt fejemre szorítsam... Az első osztályok elérékezéséig hátralévő percek alatt arra használok, hogy egyik tiszt kíséretemből a sebemet úgy, ahogy bekösse... de a hevenyészett seborvos a legjobb akarat dacára sokáig nem tud az ideiglenes bekötéssel elkészülni, és míg ő velem bajmóldodik, azalatt a roham elrobog mellettem, és mire megint szabadon mozoghatok, addig a huszárok már vissza is fordultak... Azalatt, míg sebemet kötöztették, én az ütközet fejleményeit éppen legdöntőbb pillanatában nem kísérhettem szemmel, és így okát sem tudom tüzetesen a megfutamodásnak.

*

Görgey István leírása Görgei Artúr sérüléséről²

¹ Forrás: Görgey Arthur: Életem és működésem Magyarországon az 1848. és 1849. években. Ford. németből: id. Görgey István. 2. köt. Bp., 1911. pp. 195–198.

² Forrás: Görgey István, id.: 1848. és 1849-ből. Élmények és benyomások. Okiratok és ezek magyarázata. Tanulmányok és történelmi kritika. 3. köt. Bp., 1888. pp. 26–31.

Szólnom kell még Arthur bátyám megsebesüléséről. Az utolsó huszár-attakot ő – igenis – személyesen vezette... Hogy... a változó terepet a csapat előtt, mintegy jóelőre földerítse, ...azt les, tör ellen óvja: azért akart bátyám némi távolságra elől járni. Odaállt tehát a rohamra megalakult három ezred huszár bal szárnyának az élére, és megmondta Pöltenbergnek azt, hogy mindig iránypont gyanánt őt tartsák szemmel. Arravaló volt a vörös zekéje, hogy őt meg lehessen látni... Lova gyorsabb lábú is volt valamennyinél. Kedvére eresztette. Alig bírt kísérete is a nyomába hágni... Az éppen előtte lévő század secondkapitánya ugyancsak sarkantyúba vehette a lovát, mert ennek farka gyorsan karikára forog. A közbeeső távolság vagy 50 lépés. Egy pillanatig bátyám kísértetbe jő, annak a secondnak egyet a széles hátára mérni. „Ej! ez neked nem feladatod” feddi magát. és nehogy a kísértés erőt vegyen rajta, kardját keményen hüvelyébe löki... Ekkor figyelmessé lesz rá, hogy az őt követő huszárok nagy tömege messzi elmaradt mögötte, vagyis az ő lova nagyon elhagyta azokat. Erre ő egészen megállítja lovát, hogy magát huszáraival fölvétesse. Ekkor volt, hogy bátyám kísérete, tisztek és közemberek... bátyám mellett elvágtatnak, hogy a futó ellenségbe bevágjanak. Ugyanakkor ő azt veszi észre, hogy nyugaton... egy sötét egyenruhás ellenség lovas-csapat van rézsút felállítva... ő dzsidásoknak tartja. Oly közel vannak hozzá, hogy a roppant zaj dacára az emberi kiáltások zsivaja elhallik hozzá, s ő tisztán kiveheti a zsivajból e többször hangosan ismételt bízató szavakat: „Tilko tego czerwonego!” (Csak azt a vöröset!) ...csak most látták feltűnni a magyar lovas; a nyomában közeledő huszárságnak pedig csak iszonyú tömeges lódobogása közeledését hallgathatták... bátyám közeli feltűnése... a meglepetés hatásával lehetett a dzsidásokra: azért nem mozdultak... Meglehet azonban, hogy azért nem mozdultak mindjárt, mert parancsnokuk éppen a maga elrejtett felállítása előnyét egészen fel akarván használni, még vissza tartá embereit... ha most mindjárt irányt változtatnak a huszárok: azt a veszedelmet még megelőzhetik. Hogy ezt megtehessék: Pöltenberget róla rögtön értesíteni kellene. De mikép?... nem maradt bátyámnak egyéb hátra, mint levett kalapjával intve folyvást oda, a jobboldalra mutogatni; talán, hogy Pöltenberg megérti... Mielőtt ő így az ellenségnek háttal állva, egyre integet, s egyúttal kémli is a huszárok nagy tömege irányából, hogy megértették-e őt: hajadon fején hatalmas ütést érez, mely fejét erősen félre-rántja. E pillanatban közvetlen közelében senki sincs, sem ellenség, sem barát. Mert kísérete elhaladt mellette... Bátyám elszédülése csak rövid pillanatig tarthatott... Mikor újra eszmélt: homlokán érezte az éles fájdalmat. kezével végig simított a homlokán: ez nem vérzett. Feje tetejéhez kapott aztán: onnan véresen húzta vissza kezét. – Ekkor ért közelébe első a kíséretéből, Monseur Protheaud, honvédszázados – még I. Napoleonnak katonája, és légion d' honneur; évek előtt a magyar nemes testőrseregnél Bécsben Arthur bátyám vívómestere.

Bátyámnak első impressiója, és állandó meggyőződése az, hogy fejét egy ellenséges gránát vagy shrapnell éles töretű szilánkja hasította fel. A huszártömb legeleje, bár időközben jóval közeledett, még mindig nem ért a sebesülés színhelyére, sőt, még közbül annyi a távolság, hogy Protheaud százados addig ráér egy zsebkendőből kötést hevenyészni a megsebesült fejére, mely kötést ez azután a kalapjával leszorít... a jó öreg úr folytonos francia jajveszékelés közt a fejseb bekötésével bajmóldodik... a huszár-roham nagy zörejjel elviharzik bátyám mellett az ellenség után. Mire bátyám végkép felszabadul Protheaud keze alól: a jelenet teljesen megváltozott; a huszárok már vissza is térnek. Ez volt azon pillanat, mikor Simbschen lovassági hadosztálya 18 századdal Ó-Szőny felől és az egész 4-ik osztrák hadtest (Wohlgemuth) Mócsa felől, legélén Lederer lovassági hadosztálya 16 századdal, beléscsúszott a harcba...